

GODIŠNJI IZVEŠTAJ O RADU ROMSKE ŽENSKE MREŽE TOKOM 2023. GODINE

Romska ženska mreže Srbije je tokom 2023. godine najviše bila usmerena na ukidanje prakse dečijih brakova u romskoj zajednici. Iako je činjenica da se dečiji brakovi dešavaju i među opštom populacijom u Srbiji, često među siromašnijim stanovništvom i u ruralnim predelima, ova praksa je, ipak, veoma zastupljena u romskim zajednicama. Kako pokazuju podaci dobijeni kroz naša istraživanja kao i istraživanja UNICEF-a, više od polovine devojčica romske nacionalnosti se uda pre navršene 18. godine života.

RŽM prati ratifikovane i usvojene međunarodne i nacionalne dokumente koji se odnose na ženska - dečija ljudska prava i stvaramo uslove za njihovu dopunu i primenu. Ukupno je 32 romskih ženskih organizacija okupljenih u RŽM, koje su u skladu sa strateškim ciljevima delovanja RŽM, radile na podizanju nivoa svesti i mobilizacije romske i šire društvene zajednice za rešavanje ovog zajedničkog problema. Podrška fondacije OAK je usmerena na javna zagovaranja za unapređenje položaja romskih devojčica na lokalnom i nacionalnom nivou u Republici Srbiji.

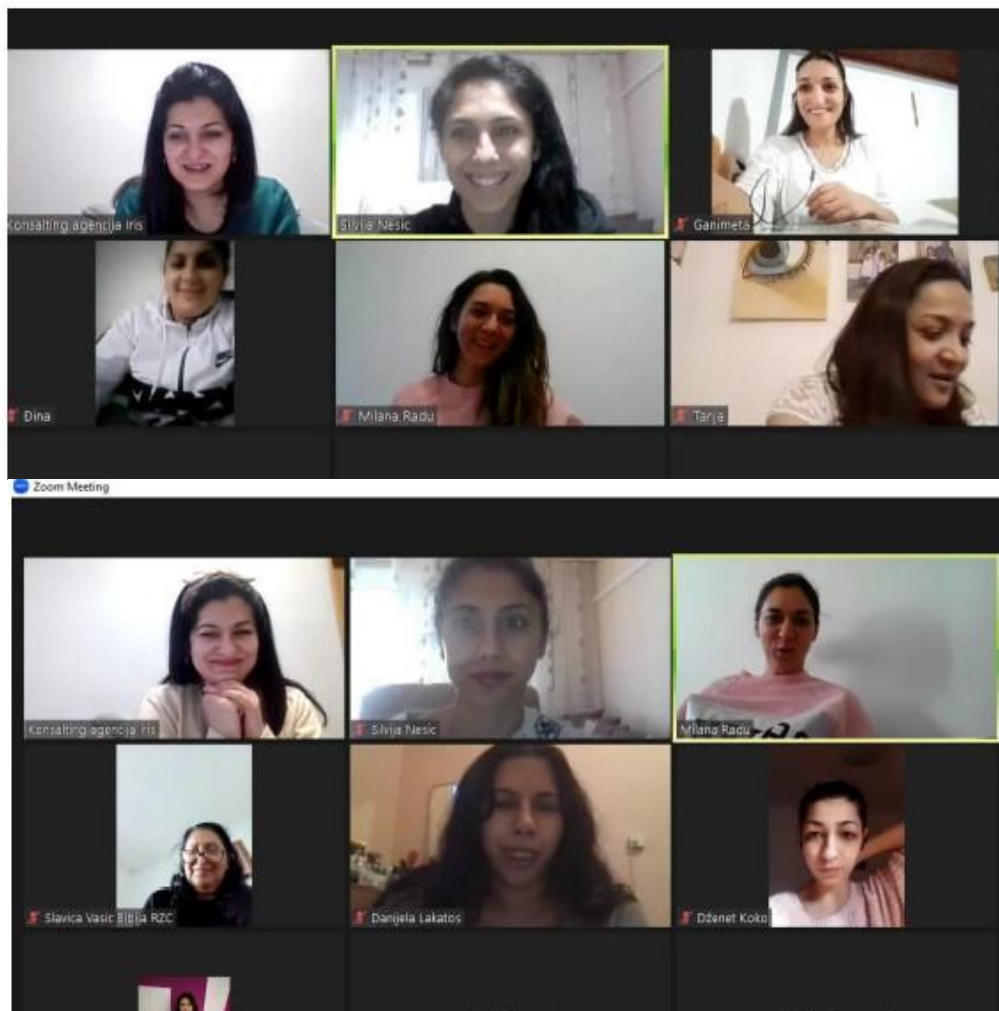
Aktivnosti koje smo u prethodnom periodu sprovodile kreirane su u skladu sa potrebama devojčica i mladih devojaka romske nacionalnosti, kojima su zbog prinudnog ulaska u dečije brakove narušena prava. Sve aktivnosti su usmerene ka stvaranju uslova za rešavanje problema ranih dečijih brakova. Mi na ovu negativnu praksu delujemo preventivno i podižemo svest o štetnim posledicama po fizičko i mentalno zdravlje devojčica i dečaka.

Kroz aktivnosti praćenja sprovođenja zakona, kao i zagovaračku kampanju, sastanake, okrugle stolove, javno slušanje u Narodnoj skupštini, delujemo na sprovođenje politika koje su postavljene kao normativno strateški okvir za suzbijanje dečijih brakova, ali i sprovođenje usluga prevencije i zaštite od nasilja nad Romkinjama.

Formiranje grupe “ HRABRA I SAMOSTALNA” i realizacija treninga “RANI BRAKOVI – I NAŠA BRIGA” 4. i 5. februar 2023. godine

Veliki broj romskih devojaka i devojčica bivaju učene da je optimalna starosna dob za zasnivanje braka (u romskoj zajednici to su pre svega neformalne, vanbračne zajednice) niža u odnosu na opštu populaciju. I dalje postoji veliki broj slučajeva gde čak i donosioci i donositeljke zastupaju stav da je uloga supruge i majke dominantna uloga u životu žene, te da obrazovanje ne donosi bitnu promenu u životu mlade Romkinje. Sa druge strane, ključni produkt i promena do koje je dovela Dekada Roma jesu visokoobrazovani kadrovi unutar romske zajednice čiji kapaciteti nisu u potpunosti iskorišćeni i njihova pozicija u romskoj i široj zajednici nije vidljiva. Iz tog razloga važno je promovisati one koje su buduće nositeljke promena. Važno je da romske zajednice iz kojih potiču ove devojke prepoznaju značaj obrazovanja, te da obrazovni status utiče na ekonomsku nezavisnost i bolji životni stil i društveni status. Iz toga razloga, promocija mladih, visokoobrazovanih devojaka usmerena je, kako prema devojka i devojčicama kojima nedostaju pozitivni modeli, tako i prema njihovim roditeljima. Kroz kampanju o značaju obrazovanja, RŽM nudi zdravu alternativu za beg od ranih brakova i siromaštva.

Vođene idejom da promene najlakše motivišu i nose osobe koje su iskustveno prevazišle izazove, tokom meseca januara formirana je grupa „Hrabra i samostalna“. Grupu čini 10 studentkinja i visokoobrazovanih Romkinja koje su pokazale motivaciju za aktivniju borbu protiv ranih/maloletničkih i ugovorenih brakova. Trening pod nazivom : *Rani brakovi – i naša briga* je trajao ukupno 10 sati i održan je 4. i 5. februara za članice novoformirane grupe „Hrabra i samostalna“. Ciljevi treninga su bili: Upoznavanje konteksta u kome se dešavaju dečiji brakovi i terminološko razjašnjenje ove pojave; Normativni i institucionalni mehanizmi za borbu protiv dečijih brakova u Srbiji; Kreiranje plana za buduće delovanje grupe „Hrabra i samostalna“.

Učesnice:

1. Dženet Koko - Beograd	7. Silvija Nešić - Pirot
2. Ganimeta Zejnuli - Zrenjanin	8. Tamara Asković - Kruševac
3. Danijela Lakatoš - Požarevac	9. Tanja Grgić – Kostolac
4. Đurđina Bekirović – Bela Palanka	10. Maja Simić – Beograd
5. Milana Radu – Stara Pazova	11. Marina Simeunović– Beograd
6. Julkica Stefanović - Begeč	12. Slavica Vasić Mitrović– Beograd

Jedna od tema ovog treninga se odnosila i na iskustva koje učesnice kao mlade i obrazovane Romkinje imaju i prepoznaju u svom najbližem okruženju. Generalni utisak učesnica je da je stav zajednice prema ranim brakovima podeljen, ali da je i dalje dominantan stan onih koji zbog siromaštva i kulta nevinosti podržavaju maloletničke brakove. Jedna od učesnica je ispričala svoje lično iskustvo u razgovoru sa jednom starijom sunarodnicom, koja je osporavala važnost njenog visokog obrazovanja i tvrdila da joj je bolje da

se udala *mlada i čestita*, ističući momenat čednosti kao krucijalnu vrednost ženskog deteta. Rekla joj je: *Džaba ti sad tvoja škola. Imaš preko 20 godina, nisi ni žena, nisi ni devojka*. Na pitanje *Pa šta sam onda ja?* njena sagovornica joj je odgovorila: *Pa, ti si ništa*. Iako se u romskim zajednicama povećava broj roditelj koji podržavaju svoju decu da se obrazuju, ovakvi stavovi usporavaju napredak u pozicioniranju Romkinja u sopstvenoj, ali i široj zajednici.

ODRŽAVANJE ZAGOVARAČKIH SASTANAKA NOVOFORMIRANE GRUPE HRABRA I SAMOSTALNA SA PREDSTAVNICAMA UN AGENCIJA, KAO I GIZ-A I REF-A

Grupa *Hrabra i samostalna* je formirana na pedlog Inicijative romskih studentkinja u februaru ove godine sa ciljem da podrži devojčice romske nacionalnosti koje imaju iskustvo dečijeg braka ili su u riziku da postanu žrtve ove stetne prakse. Formiranje novog zagovarackog tima za podršku devojčicama kojima dečiji brak i neadekvatna reakcija društva na ovu pojavu narušava i nemogućava prava koja su im garantovana domaćim i ratifikovanim međunarodnim dokumentima. Grupu [#HRABRAISAMOSTALNA](#) čini 10 visokoobrazovanih Romkinja (pravnice, pedagoškinje, ekonomistkinje i politikološkinje) koje prepoznaju važnost rada na terenu sa romskom zajednicom, potrebu animiranja institucija da se ovim problemom učinkovito i efikasno bave kao i potrebu formiranja posebnog fonda za stipendiranje devojčica koje su žrtve dečijeg braka ili su u riziku da to postanu.

Prvi sastanak sa agencijama UN-a je organizovan 30. maja, sa ciljem da grupa predstavi plan budućeg rada i da iz ličnih i profesionalnih uloga članice grupe prezentuju svoje viđenje potencijalnih rešenja. Osim članica grupe u sastavu: Marina Simeunović, Ganimeta Zejnula, Dženet Koko, Maja Simić i Julkica Stefanović, sastanku su prisustvovala i predsednica Upravnog odbora RŽM Slavica Vasić Mitrović, predstavnik koordinirajuće organizacije Tanja Grgić. Planove daljeg angažovanja ove grupe predstavljene predstavnicama 4 UN agencija i to: ispred UN WOMEN sastanku je prisustvovala Milana Rikanović, UNPFA predstavljale su Nevena Sović i Marija Cvejić, Bogdanka Tasev Perinović predstavljala je UNDP i ispred UNICEF-a sastanku je prisustvovala Marina Bogdanović. Sastanak je otvorila Slavica Vasić Mitrović, predsednica Upravnog odbora RŽM, koja se zahvalila na mogućnosti predavljanja grupe i na gostoprimstvu, a nakon predavljanja svih učesnica, članice grupe su prezentovale svoju misiju, dosadašnje aktivnosti i planove za budućnost. Otvorena je diskusija o potencijalnim saradnjama. Ovaj događaj ohrabrio je ideju za ispitivanje mogućnosti formiranja fonda za stipendiranje romskih devojčica žrtava i onih koje su u riziku od dečijih brakova.

Ovom prilikom upriličena je i podela sertifikata o pohađanju treninga *Rani brakovi – i naša briga*, koju je priredila Marina Simeunović, aktivistkinja RŽM.

Drugi sastanak je organizovan 3. jula 2023. godine, sa predstavnicima/cama nemačkog GIZ-a, predstavnicom Fondom za obrazovanje Roma (REF). Cilj ovog sastanka je bio pronalaženje zajedničkih tačkaka rada i potencijalne saradnje sa ovim međunarodnim organizacijama. Poziv je bio upućen predstavnicima Nacionalnog saveta romske nacionalne manjine koji su uz izvinjenje odustali od prisustva.

Na ovom sastanku su učestvovali: Jovana Čolić, ispred Romskog edukativni fonda (REF); Robert Bu, Tanja Jovanović, Marina Babović i Mihael Engel, ispred GIZ-a; Slavica Vasić Mitrović, ispred Romske ženske mreže Srbije i članice Inicijative romskih studentinja i grupe *Hrabra i samostalna*: Milana Radu iz Stare Pazove, Tamara Asković iz Kruševca, Dzenet Koko, Maja Simić i Marina Simeunović iz Beograda i Mirjana Sulejmanović iz Novog Sada.

Članice grupe *Hrabra i samostalna* su imale priliku da iznesu lične doživljaje problema i moguća rešenja u borbi protiv dečijih brakova. Govorile su i o važnosti aktivnog doprinosa rešavanju ovog problema kao i razlozima nastanka grupe, o prethodno održanom treningu za članice o budućim planovima grupe. Istaknuta je potreba novih zagovaračkih aktivnosti i podrške u promeni kulturnih obrazaca unutar romske i opšte populacije.

Predstavnici GIZ-a su predstavili novi program koji se implementira od aprila 2023, a koji je usmeren na lokalni nivo i donosiće odluke, i to u oblastima antidiskriminacije, zapošljavanja i rodnoj ravnopravnosti. Borba protiv ranih brakova je ocenjena kao važna, te su mogući načini podrške u organizovanju dodatnih treninga i obuka, posebno u oblasti antidiskriminacije.

Po završetku sastanka upriličena je podela sertifikata o pohađanju obuke onim članicama koje nisu prisustvovalе sastanku održanom sa agencijama UN.

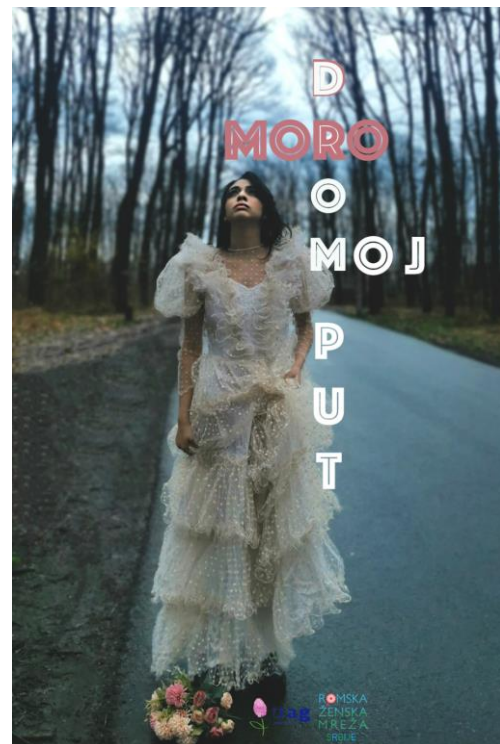

IZRADA DOKUMENTOVANOG FILMA „MOJ PUT – MORO DROM“

Novi film u produkciji Romske ženske mreže MOJ PUT/MORO DROM nastao je u okviru kampanje *Mesec romskog ženskog aktivizma 2023. godine*. Film se bavi problemom dečijih brakova u romskoj populaciji.

Autorka filma je Dženet Koko, aktivistkinja RŽM. Trejler filma je prikazan na javnom slušanju u Skupštini Srbije, 5. aprila 2023. godine.

Link za film: <https://www.youtube.com/watch?v=82X01UPcDYQ>

JAVNO SLUŠANJE U NARODNOJ SKUPŠTINI - *SVAKO DETE IMA PRAVO NA DETINJSTVO, ZAUSTAVIMO DEČIJE BRAKOVE*

Na inicijativu Romske ženske mreže Srbije u okviru kampanje Mesec romskog ženskog aktivizma, u susret Međunarodnom danu Roma i Romkinja, Odbor za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova, Narodne skupštine Republike Srbije održao je u Domu Narodne skupštine, 5. aprila 2023. godine javno slušanje na temu *Svako dete ima pravo na detinjstvo, zaustavimo dečije brakove*. Skup je otvorio predsednik Odbora, dr Muamer Bačevac, koji se zahvalio Romskoj ženskoj mreži Srbije na inicijativi za održavanje ovog događaja. Pored narodnih poslanika i poslanica, skupu su prisustvovali i predstavnice/i nadležnih ministarstava, nezavisnih državnih organa, organizacija civilnog društava i međunarodnih organizacija, kao i članice ženskih romskih organizacija i Romske ženske mreže.

Dr. Bačevac je naglasio da je obaveza države i njenih institucija da posebnu pažnju posvete deci i sprečavanju štetnih praksi koje dovode do prekida obrazovanja i negativno utičuna zdravlje dece, naročito devojčica i čine ih ranjivim, pre svega kada je reč o nasilju, diskriminaciji i zlostavljanju. Jedan od najvećih problema to što se na dečje brakove gleda kao na vrstu običaja kod romske populacije i da se takvo shvatanje često oslikava i kroz rad institucija.

Prisutnima su se obratili i Stana Božović, državna sekretarka Ministarstva za brigu o porodici i demografiju, koja je istakla da se Koordinaciono telo za rodnu ravnopravnost, Vlade Republike Srbije, aktivno priključilo Nacionalnoj koaliciji za ukidanje dečjih brakova, kao i prof. dr Rejhan Kurtović, državni sekretar Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog i Zaštitnik građana, mr Zoran Pašalić. Đurđa Janićijević, pomoćnica Poverenice za zaštitu ravnopravnosti, je navela da institucija povvernika od samog početka rada ukazuje na važnost prevencije sklapanja dečjih brakova, kako u svojim redovnim godišnjim izveštajima o stanju u oblasti zaštite ravnopravnosti, tako i u posebnom Izveštaju Poverenika o diskriminaciji dece koji je objavljen u decembru 2021. godine i predstavljen Narodnoj skupštini. Navela je i da su dečiji brakovi posledica brojnih strukturalnih problema zajednice, niskog životnog standarda, nepristupačnosti obrazovanja i socijalne isključenosti, a da nije retkost da ovakav brak predstavlja pokušaj bekstva iz jedne socijalno ugrožene sredine u drugu.

Direktorka Trag fondacije, Biljana Dakić Đorđević, je naglasila da rani dečji brakovi predstavljaju ozbiljnu povredu prava devojčica i dečaka, te da se u tom slučaju može govoriti i o trgovini ljudima. Ona je istakla da je u proteklom periodu romska zajednica učinila krupne korake u rešavanju ovog problema, naročito usvojanjem Deklaracije o ukidanju dečjih brakova od strane Nacionalnog saveta romske nacionalne manjine, čime je data jasna poruka da je dečji brak kršenje prava deteta i ugrožavanje njihovih života i budućnosti.

Vesna Dejanović, predstavnik UNICEF je izrazila je zadovoljstvo što postoji društvena saglasnost oko rešavanja ovog velikog problema, kao što je dečji brak. „Svaki put kada jedna devojčica na takav način stupi u brak, društvo učini jedan korak unazad, jer je propustilo priliku da je zaštiti i da joj omogući da razvije sve svoje potencijale“, rekla je Dejanović. Ona je naglasila da se posledice takvog iskustva ne rešavaju same od sebe, već da traže vreme, posvećenost i koordinaciju celog društva.

U uvodnom delu se ispred Romske ženske mreže Srbije obratila Slavica Vasić Mitrović, koja je istakla da je događaj organizovan u okviru kampanje Mesec romskog ženskog aktivizma, koju Romska ženska mreža organizuje od 2010. godine, u periodu od 8. marta do 8. aprila svake godine. U tom periodu se članice Mreže okupljaju oko zajedničkog cilja, podizanja vidljivosti Roma u društvu. Ovogodišnja kampanja je usmerena na ukidanje negativne društvene pojave dečjih brakova koji su prisutni i u romskoj zajednici. Ponovila je da je prema podacima UNICEF svaka druga devojčica stupila u brak pre 18. godine. S tim u vezi, RŽM su realizovale više sastanka sa lokalnim samoupravama u cilju prevencije dečjih brakova u lokalnoj zajednici.

U nastavku je usledila panel diskusija na temu: *Zaustavimo dečje brakove*, u okviru koje su predstavljeni rezultati Romske ženske mreže o dečjim brakovima, urađenom tokom 2021. godine. Rezultate istraživanja je predstavila Marina Simeunović, članica Romske ženske mreže Srbije. Nakon toga su predstavljene inicijative za izmenu normativno-pravnih akata u Republici Srbiji, od strane Gordane Stevnović Govedarica, pravne ekspertkinje i saradnice Romske ženske mreže Srbije.

Nakon izlaganja narodne poslanice Nataše Tasić Knežević, usledilo je predavljanje uloge nadležnih ministarstava i institucija u prevenciji dečjih brakova, i to: Dragana Kneževića iz Ministarstva za brigu o porodici i demografiju, Alise Šajn, zamenice predsednika Nacionalnog saveta romske nacionalne manjine i Sanje Kljajić, predstavnik Republičkog zavoda za socijalnu zaštitu. Na kraju događaja su prisutni dobili priliku da iznesu komentare i postavljaju pitanja izlagačima/cama.

Javnom slušanju su prisustvovali narodni poslanici: Adrijana Vasić, Nataša Tasić Knežević, Nada Macura, doc. dr Biljana Đorđević, Srđan Milivojević, Branimir Jovanović, kao i članovi Odbora: Marija Jovanović i Dijana Radović, zamenice članova odbora, Slavica Radovanović, Dragan Rakić, Radmila Vasić i Sanja Čalović. Takođe, na javnom slušanju učestvovali su predstavnici državnih institucija: Ministarstvo za demografiju i brigu o porodici, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, Republički zavod za socijalnu zaštitu, Ministarstvo pravde, MUP, Kancelarija za inkluziju Roma Vojvodne, Grad Beograda, Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima, Nacionalna služba za zapošljavanje, nezavisnih institucija: Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, Zaštitnik građana, Romske ženske mreže Srbije, međunarodnih organizacija: Trag Fondacija, UNICEF, UN Women, UNHCR, Međunarodni klub žena, Rekonstrukcija ženski fond, GIZ, nevladinih organizacija: Autonomni ženski centar, Viktimološko društvo Srbije, Inicijativa A11, Praxis, Atina, BFPE, Novi Svet, Centar za interaktivnu pedagogiju, pedagoški asistenti/inje.

Snimak događaja je dostupan na linku: <https://www.youtube.com/watch?v=QMqu6CIpoE4>

PRAĆENJE PRIMENE PROTOKOLA ZA UNAPREĐENJE SARADNJE I RAZVOJ INTEGRATIVNE SOCIJALNE ZAŠTITE NAMENJEN ŽENAMA ŽRTVAMA PORODIČNOG I PARTNERSKOG NASILJA, PREVENCIJA DEČJIH BRAKOVA U LOKALNOJ ZAJEDNICI I LOBIRANJE ZA USVAJANJE PROTOKOLA U ONIM SREDINAMA GDE NIJE USVOJEN

Jedan od svojih ciljeva RŽM je podrška romskim devojkicama i zbog toga aktivnosti protiv dečjih brakova, kroz informisanje i edukaciju na terenu ali i kao deo Nacionalne koalicije za prevenciju ranih i dečjih brakova u Srbiji. Pored toga, inicirale smo donošenje Protokola za unapređenje saradnje sa donosiocima odluka, u cilju razvoja integrativne socijalne zaštite namenjen ženama žrtvama porodičnog i partnerskog nasilja i prevenciju dečjih brakova u lokalnoj zajednici..

Tokom 2022. godine smo u gradovima i opštinama u kojima RŽM realizuje svoje aktivnosti, inicirale usvajanje Protokola za unapređenje saradnje i razvoj integrativne socijalne zaštite namenjen ženama žrtvama porodičnog i partnerskog nasilja i prevenciji dečjih brakova u lokalnoj zajednici. Do sada je Protokol potpisan u ukupno 16 gradova i opština.

U prvoj trećini 2023. godine je izvršen monitoring nad primenom Protokola a tamo gde još uvek nije usvojen smo sprovele zagovaračke aktivnosti za njegovo usvajanje. U periodu od marta do maja 2023. smo od ukupno 20 kontaktiranih, organizovale sastanke sa predstavnicima/ama lokalnih institucija u 18 gradova i opština, kako bismo razgovarale o primeni Protokola, kao i o usvajanju u sredinama gde još uvek nije potpisan.

Jedinice lokalne samouprave koje su potpisale Potokol:

Potpisani u 2022. godini:	Potpisani u 2023. godini:	U proceduri potpisivanja:
<ul style="list-style-type: none"> ○ Kragujevac ○ Bujanovac ○ Pirot ○ Vranje ○ Zaječar ○ Aleksinac ○ Šabac ○ Novi Bečej ○ Leskovac ○ Kruševac ○ Kostolac ○ Novi Sad ○ Niš 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Babušnica ○ Valjevo ○ Žabalj 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Smederevska Palanka ○ Kovin

Održani sastanci:

	Grad/Opština	Učesnici/ce sastanka	Datum održavanja
1.	Pirot	<ul style="list-style-type: none"> ○ predsednica Skupštine i predsednica Saveta za rodnu ravnopravnost Grada Pirot; ○ koordinatorka za romska pitanja; ○ predstavnica Centra za socijalni rad; ○ predstavnica Srednje stručne škole; ○ predstavnica Doma zdravlja Pirot; ○ predstavnica Osnovne škole <i>Sveti Sava</i>, Pirot; ○ predstavnica Udruženja „Zvono“; ○ članice Romske ženske mreže Srbije -Udruženje građana <i>Ternipe</i>, Udruženje <i>Romkinje sa sela</i>, Inicijativa <i>Romkinja Pirot</i>. 	06.04.2023
2.	Vranje	<ul style="list-style-type: none"> ○ predstavnici Centra za socijalni rad, Vranje; ○ predstavnici Zdravstvenog centra, Vranje; ○ pedagoška asistentkinja; ○ predstavnici Udruženja <i>Neksus</i>, <i>Romski Kulturni centar</i> i Udruženja <i>Romkinja Sastipe</i>. 	22.03.2023
3.	Zaječar	<ul style="list-style-type: none"> ○ predstavnik Centra za socijalni rad, Zaječar; ○ pedagoški asistent; ○ predstavnica Predškolske ustanove <i>Đulići</i>; ○ predstavnik Nacionalne službe za zapošćavanje; ○ predstavnik Udruženja <i>Društva Roma Zajecar</i>. 	04.05.2023
4.	Babušnica	<ul style="list-style-type: none"> ○ pedagoški asistent osnovne škole; ○ direktor srednje škola; ○ direktorka Centra za socijalni rad; ○ predstavnica Udruženja <i>Ternipe</i> iz Pirot. 	31.03.2023
5.	Novi Sad	<ul style="list-style-type: none"> ○ Gradska uprava za socijalni rad i dečiju zaštitu; ○ predstavnici Centra za socijalni rad; ○ predstavnici Doma zdravlja, Novi Sad; ○ predstavnici Kancelarije za inkluziju Roma; ○ predstavnici Osnovne škole <i>Dušan Radović</i>; ○ predstavnici Nacionalne službe za zapošćavanje; ○ predstavnici Predškolske ustanove <i>Radosno detinjstvo</i>; ○ član Gradskog veća za Socijalnu zaštitu i brigu o deci i porodici; ○ kordinatorka za romska pitanja; ○ predstavnice Udruženja <i>Bela Romkinja</i> i Udruženja <i>Romkinja Amarilis</i>. 	20.04.2023 06.04.2023
6.	Šabac	<ul style="list-style-type: none"> ○ predstavnici Gradske uprave Grada Šapca; ○ direktorica Centra za socijalni rad, Šabac; ○ radnica Centra za socijalni rad zadužena za rad sa maloletnim licima; ○ direktor Srtručne hemijske i tekstilne škole; ○ direktor Osnovne škole <i>Vuk Karadžić</i>; ○ pedagoški asistent; ○ doctor-spoljni saradnik Doma zdravlja; ○ predstavnici civilnog sektora – Savez udruženja Roma zapadne Srbije. 	06.04.2023
7.	Bujanovac	<ul style="list-style-type: none"> ○ predstavnici Centra za socijalni rad; ○ predstavnici Doma zdravlja, Bujanovac; ○ predstavnici Osnovne škola <i>Branko Radičević</i>; ○ predstavnici Opštine Bujanovac; ○ zdravstvena medijatorka; ○ predstavnice <i>Udruženja Romkinja Bujanovac</i>. 	31.03.2023
8.	Grad Beograd	<ul style="list-style-type: none"> ○ zamenik predsednika Skupštine Grada Beograda; ○ predstavnici Sekretarijata za zdravstvo Grada Beograda; ○ predstavnici Sekretarijata za socijalnu zaštitu Grada Beograda; ○ predstavnici Romskog medijskog servisa; ○ predstavnice Romskog centra za žene i decu <i>Daje</i> i <i>Romskog ženskog centra Bibija</i>.. 	24. 3. 2023
9.	Aleksinac	<ul style="list-style-type: none"> ○ zamenica predsednika Opštine Aleksinac; ○ koordinatorka za romska pitanja; ○ prosvetna inspektorka; ○ predstavnici Centra za socijalni rad; ○ predstavnici Doma zdravlja; ○ predstavnici Crvenog krsta; ○ predstavnici Udruženja <i>Duštvo za razvoj kreativnosti I</i> Udruženja <i>Romkinja Nada</i> Aleksinac. 	13.03.2023

10	Kruševac	<ul style="list-style-type: none"> ○ predstavnici Gradske uprave Kruševac; ○ predstavnici Centra za socijalni rad; ○ predstavnici Saveta za zdravlje; ○ predstavnici <i>Društva za borbu protiv šećerne bolesti</i>; ○ predstavnice <i>Udruženja Romani cikna</i>, Kruševac 	08.04.2023
11	Kragujevac	<ul style="list-style-type: none"> ○ predstavnici Gradske uprave za društvene delatnosti; ○ predstavnici Gradske uprave za finansije; ○ predstavnici Gradske uprave za rad sa udruženjima; ○ predstavnici Odeljenja za lokalni ekonomski razvoj Grada Kragujevca; ○ predstavnici Nacionalne službe za zapošljavanje; ○ predstavnici Crvenog krsta; ○ predstavnici Centra za podršku <i>Knjeginja Ljubica</i>; ○ predstavnici Prolicijseke uprave, Kragujevac; ○ predstavnici Udruženja <i>Putokaz</i>; ○ zaštitnog građana, Kragujevac; ○ koordinator za romska pitanja; ○ predstavnice Udruženja <i>Integrativni Global Centar</i> 	13. 04.2023
12	Novi Bečej	<ul style="list-style-type: none"> ○ zdravstvene medijatorke pri Domu zdravlja, Novi Bečej; ○ pedagoški asistent u Osnovnoj školi <i>Dr Đorđe Joanović</i>; ○ direktor Osnovne škole <i>Dr Đorđe Joanović</i>; ○ predstavnici Novobečejskog informatora; ○ predstavnik Predškolske ustanove <i>Pava Sudarski</i>; ○ Kordinatorka za Romska pitanja Opštine Novi Bečej, ○ zdravstveni radnik i aktivista <i>Udruženja Roma Novi Bečej</i>; ○ predstavnice Udruženja <i>Romnjako Ilo</i>, Zrenjanin, <i>Udruženja Roma Novi Bečej</i> i <i>Udruženja Danica</i>, Pančevo. 	08.04.2023
13	GO Voždovac	Prisustvovalo je više od 20 učesnika/ca, predstavnika/ca lokalnih vlasti, nadležnih institucija i civilnog sektora.	07.04.2023
14	Kovin	Sastanak nije održan, kontaktirane sve nadležne institucije, nisu se odazvale na saradnju.	/
15	GO Zvezdara	<ul style="list-style-type: none"> ○ predsednik Gradske opštine Zvezdara; ○ savetnik predsednika Opštine za manjine; ○ predstavnica Inicijative romskih studenkinja; ○ koordinatorica Volonterskog servisa Zvezdara; ○ pedagoški asistenti i asistentkinje sa teritorije GO Zvezdara. 	06. 04.2023.
16	Leskovac	<ul style="list-style-type: none"> ○ predstavnici iz Gradske uprave za društvene delatnosti i lokalni ekonomski razvoj; ○ predstavnici Nacionalne službe za zapošljavanje; ○ predstavnici Centra za socijalni rad; ○ pedagoški asistent; ○ predstavnici Udruženja <i>Rosa</i>, Leskovac; ○ predstavnice Udruženja <i>Leskovačke Romkinje LE-RO</i>. 	23. 03. 2023
17	Kostolac	<ul style="list-style-type: none"> ○ predstavnici Centra za socijalni rad Požarevac, kancelarije u Kostolcu; ○ pedagoški asistent u Osnovnoj školi <i>Jovan Cvijić</i>, Kostolac; ○ predstavnici Romske kancelarije u Kostolcu; ○ predsednica Kancelarije za inkluziju Roma, Novi Sad. 	27.03.2023
18	Valjevo	○ predstavnici Centra za socijalni rad Valjevo.	31.01.2023.
19	Niš	Sastanak se nije održao, kontaktiran Centar za socijalni rad <i>Sveti Sava</i> , nije se odazvao na saradnju.	/
20	Žabalj	<ul style="list-style-type: none"> ○ predstavnici Kancelarije za inkluziju Roma Opštine Žabalj; ○ odbornik u Sektoru za socijalnu zastitu Opštine Žabalj; ○ predstavnice <i>Romske ženska inicijativa Žabalj</i>; ○ predstavnici Udruženja <i>Romski privredni centar Vojvodine</i>; ○ pedagoška asistentkinja u Osnovnoj školi <i>Đura Jakšić</i>, Žabalj. 	07.04.2023

U značajnom broju gradova i opština u kojima je Protokol potpisan funkcioniše mreža podrške za unapređenje saradnje i razvoj integrativne socijalne zaštite namenjen ženama žrtvama porodičnog i partnerskog nasilja i prevenciji dečjih brakova. Međutim, ne postoje evidencije o zajedničkom radu na konkretnim slučajevima, ali iz razgovora i dokumentacije koja je prikupljena moguće je konstatovati da je najčešći vid intervencije bio usmeren na pružanju podrške detetu u cilju povratka u obrazovni sistem i jačanje primarne porodice deteta, žrtve dečijeg braka.

Na osnovu zaključaka održanih sastanaka sa predstavnicima lokalnih vlasti i lokalnih institucija, može se konstatovati da su svi odazvani akteri svesni značaja multisektorske saradnje i potrebe zajedničkog rada na preveniranju dečijih brakova kao negativne društvene pojave. Uloga civilnog sektora je prepoznata kao značajna i to, pre svega, u pružanju informacija o konkretnim slučajevima ranih, dečijih i prinudnih brakova na terenu. Takođe, civilni sektor ima mogućnost neposrednijeg pristupa primarnoj porodici deteta koja je žrtva dečijeg braka. Generalni zaključak je da da borba protiv dečijih brakova traži još veće angažovanje svih aktera potpisnica Protokola.

Grad Beograd

Grad Beograd

Opština Zvezdara

Vranje

Opština Zvezdar

Pirot

Babušnica

Grad Novi Sad

Šabac

Aleksinac

Kruševac

Kostolac

GODIŠNJA SKUPŠTINA ROMSKE ŽENSKE MREŽE SRBIJE

Redovna godišnja skupština RŽM Srbije održana je od 16. do 18. juna u Vrnjačkoj banji. Od 32 organizacije koje čine Mrežu na godišnjoj skupštini je učestvovalo 24 članica. Na ovoj Skupštini je prvi put učestvovala i novoosnovana inicijativa *Hrabra i samostalna*, kao deo već dugogodišnje Inicijative romskih studentkinja.

Predstavljani su izveštaji o radu RŽM u periodu od septembra 2022 do juna 2023. godine, rad Upravnog odbora RŽM, kao i rad kordinirajuće organizacije za period 2022/2023 – Uspešne žene Kostolca.

Jedna od važnih tema na ovoj skupštini je bila i dalji zajednički rad na prikupljanju podataka u zajednici, što je i jedan od strateških ciljeva Mreže. Predloženo je da se nastavi sa radom na dubinskim intervjuima sa devojkama koje nisu bile žrtve dečijeg braka kako bi se javnost upozнала sa svim neophodnim vidovima podrške u borbi protiv dečijih brakova. Članice RŽM su se složile da je u tom cilju neophodno razgovarati i sa roditeljima. Sama potreba da se krene u tom pravcu je proistekla na Javnom slušanju Odbora za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova, Narodne skupštine Republike Srbije, koje je održano u Domu Narodne skupštine, 5. aprila, pod nazivom *Svako dete ima pravo na detinjstvo, zaustavimo dečje brakove!*

Na ovom skupu su predstavljani i rezultati sagledavanja učinka nakon potpisivanja Protokola za unapređenje saradnje i razvoj integrativne socijalne zaštite namenjen ženama žrtvama porodičnog i partnerskog nasilja i prevenciji dečijih brakova u lokalnoj zajednici protiv ranih, prinudnih dečijih brakova, koje su predstavnici lokalnih institucija u Srbiji potpisali sa članicama RŽM tokom 2022. godine. Uočeno je da je malo lokalnih samouprava delovalo nakon potpisivanja tog dokumenta, a što predstavlja i njihovu zakonsku obavezu protiv dečijih brakova. Pred RŽM se postavlja zadatak da nastavi da lokalne institucije podstiče na saradnju, na formiranju lokalnih timova i koalicija, kako bi se promenilo sadašnje stanje i pasivnost lokalnih vlasti. Neophodno je pronalaziti dalje načine kako bi se zaštitila eca koja su u riziku ili su žrtve dečijih brakova i alarmirati inistitucije da u što kraćem roku prave indivisualne planove za svako dete koje je žrtva ili je u riziku, te da se razrade mehanizmi po kojima bi postupale institucije potpisnice Protokola.

Uočeno je i da, iako se RŽM i dalje razija i čine je i 32 organizacije, pojedine organizacije članice i dalje nemaju dovoljno izgrađene kapaciteta, te je neophodno i dalje raditi u toj oblasti.

U okviru pet radnih grupa je na osnovu Strateškog plana RŽM, za naredni period napravljen i finasnijski plan. Za ključnih pet aktivnosti RŽM u narednih godinu dana je izabrano:

- Podizanje kapaciteta članica za rad sa zajednciom;
- Praćenje sprovođenja Protokola na lokalnu;
- Unapređivanje saradnje sa institucijama u slučajevima dečijih brakova;
- Izvođenje aktivnosti u okviru kampanja *Mesec ženskog romskog aktivizma* i *16 sana aktivizma u borbi protiv nasilja nad ženama*;
- Rad sa medijima.

Najavljen je i dalji rad na obezbeđivanju finasnijskih sredstava za dalje aktivnosti na temu borbe protiv dečijih brakova u zajednici i saradnja sa međunarodnim donatorima, kao što je UN Trust Fund. Usvojeni su predlozi koji su izašli na ovoj sednici kao i plan za nasgtavak saradnje Trag fondacijom.

Jedan od glavnih fokusa u radu Mreže u narednom periodu je i rad sa medijima, kao i promocija grupe mladih Romkinja *Hrabra i samostalna*. Kako bi se poboljšala vidljivost RŽM, na mesto PR Mreže je jednoglasno izabrana Đženet Koko, članica RŽM i jedna od osnivačica grupe *Hrabra i samostalna*.

Na ovoj Skupštini se glasalo za članice Upravnog odbora RŽM, a izglasane su: Laura Saitović, Sanja Hasanović, Sofka Vasiljković, Radmila Nešić, Marina Simeunović, Slavica Vasić Mitrović.

Za predsednicu Upravnog odbora je izabrana Slavica Vasić Mitrović, za potpredsednicu Marina Simeunović, a za sekretarku Živka Fan. Zbog dobrih rezultata u radu, za kordinirajuću organizaciju za narednu godinu je, na predlog UO Mreže jednoglasno produžen mandat Udruženju Uspešne žene Kostolca, dok je za koordinatorku RŽM reizabrana predstavница te organizacije, Tanja Grgić.

Pored toga, članice RŽM su donele odluku da se i tokom naredne godine aktivno uključe u Međunarodnu kampanju *16 dana aktivizma u borbi protiv nasilja nad ženama* kao i da sprovedu svoju redovnu kampanju *Mesec romskog ženskog aktivizma*.

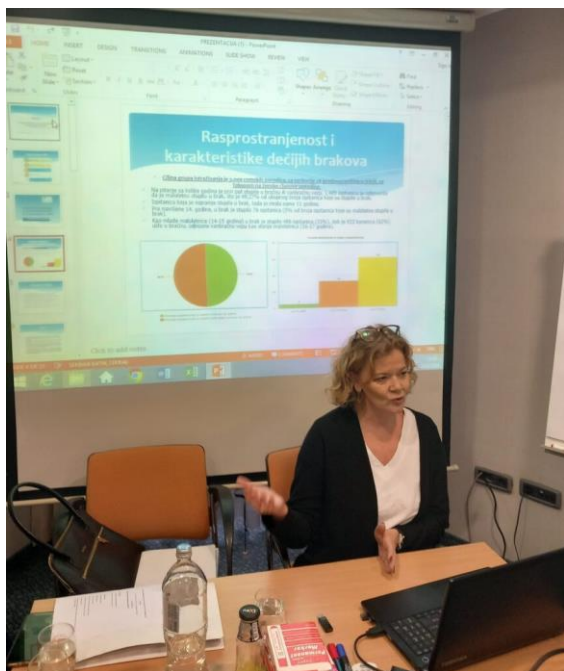
Na Skupštini su održane i dve kratke obuke članicama, i to: Sofka Vasiljković je održala obuku za pisanje finasnijskog i akcionog plana, sa fokusom na najčešće problemi i načini i načinima njihovih rešavanja, a Nevena Rudinac je održala obuku za pisanje na Wikipediji.

OBUKE I ANALIZA SLUČAJA – RANI, DEČIJI I PRINUDNI BRAKOVI

U okviru analize slučajeva dečijih brakova u romskoj populaciji, koja je izvršena na osnovu rezultata istraživanja RŽM i podataka o značajnoj zastupljenosti ove pojave i različitim akterima koji utiču na rane brakove, aktivistkinje RŽM su u sredinama u kojima žive, rade i gde sa svojim sunarodnicama ostvaruju odnos punog poverenja prikupile različite slučajeve. U cilju adekvatnog prikupljanja relevantnih informacija, pripremljen je upitnik, kao i obuka aktivistkinja za rad na prikupljanju slučajeva.

Prva *Obuka aktivistkinja za rad na Studiji slučaja - rani, dečji, prinudni brakoivi* je održana u Beogradu, od 24. do 26. februara 2023. Na obuci je učestvovalo 29 aktivistkinja, i to kroz radionice zasnovane na interaktivnom pristupu kroz roll play, podstičući tako aktivno učešće svih učesnica.

Kroz radionice je obrađivano ukupno tri tematskih celina, i to:

- Pojava i zastupljenost ranih, prinudnih dečijih brakova i nadležnim institucijama za postupanje;
- Obuka za rad na prikupljanju slučajeva u delu koji se odnosi na saznanja ko je sve doprineo/učestvovao u sklapanju ranog, prinudnog dečijeg braka i kreiranje eventualnih predloga za unapređenje;
- Obuka za rad na prikupljanju slučajeva u delu koji se odnosi na saznanja da li je neko iz institucija sistema imao saznanja o ovoj pojavi i ako da, da li je reagovao i kako, kao i kreiranje eventualnih predloga za unapređenje.

Obuka je započeta kratkim predstavljanjem svake učesnice i njihovog iskustva sa pojavom i zastupljenošću ranih, prinudnih dečijih brakova i nadležnim institucijama za postupanje, što je dovelo do spoznaje da je grupa imala različita iskustva u ovoj oblasti. Različita iskustva učesnica su na taj način obogatila proces obuke.

Ispitivana su i očekivanja polaznica od obuke, što je ukazalo na dominantno interesovanje za identifikaciju nadležnih institucija za postupanje i razumevanje barijera sa kojima se Romkinje suočavaju u postupku zaštite dece od ranih, dečijih prinudnih brakova. Kroz interaktivan rad i niz praktičnih vežbi, identifikovane su nadležne institucije za postupanje prilikom saznanja o ranom dečijem prinudnom braku, njihove zakonske nadležnosti/obaveze za postupanje, identifikovanje prepreka sa kojima se Romi i Romkinje suočavaju prilikom prijave ranog, dečijeg prinudnog braka.

Kroz simulaciju praktičnih situacija, identifikovan je način postupanja nadležnih institucija ali i mogući pristup aktivistkinja RŽM.

Analize prikupljenih slučajeva na osnovu prikupljena 32 slučaja na terenu, je objavljena u junu 2023, pod nazivom: *Studija slučaja- Dečji, rani i prinudni brak*, autorke Gordane Stevanović Govedarica, koja je takođe bila zadužena za izvođenje obuke, i dostupna je na [linku](#).

Druga **Obuka aktivistkinja za rad na Studiji slučaja - primeri dobre prakse devojke koje se nisu udale pre 18 godine** je, takođe, održana u Beogradu 4. i 5. novembra 2023.

U okviru analize dečijih brakova u romskoj populaciji, prikupljeni su i primeri dobre prakse kroz razgovor sa devojkaama koje se nisu udale pre 18 godine, ali i njihovim roditeljima. Rezultati istraživanja RŽM ukazuju da, i prede toga što je velika stoapa dečijih brakova, značajan broj Romkinja u brak stupa nakon navršenih 18 godina života, što je značajan podatak za identifikovanje životnih okolnosti i socijalnog okruženja koje doprinosi da u bračnu/ vanbračnu zajednicu stupe kao punoletne osobe.

Ovu obuku je takođe vodila Gordana Stevanović Govedarica, a slučajeve su na terenu prikupile aktivistkinje koje su učestvovala i u prethodnoj aktivnosti.

I ova obuka je započeta kratkim predstavljanjem svake učesnice i njihovog iskustva sa pojavom i zastupljenošću dobre prakse devojaka koje se nisu udale pre 18 godine. Same učesnice imaju različita iskustva stupanja u brak, bilo lična, bilo iz svoje bliže okoline, što dodatno obogaćuje proces u smislu razumevanja problema i pristupa zajednici. Očekivanja polaznica obuke su se odnosila ključne tačke koje će na najslikovitiji način prikazati položaj Romkinja koje su se udale posle 18 godine, životne okolnosti i socijalno okruženja koje je doprinelo da u bračnu/ vanbračnu zajednicu stupe kao punoletne osobe, ali i načinima nošenja sa izazovima sa kojima se mogu susresti na terenu.

Sama obuka je urađena kroz četiri radionice zasnovane na interaktivnom pristupu kroz roll play, podstičući aktivno učešće svih učesnica.

Na radionicama su obrađivane sledeće teme:

- Pojava i zastupljenost dobre prakse devojaka koje se nisu ušle u dečiji brak;
- Predstavljanje rezultata *Analize Studije slučaja, rani, dečji, prinudni brakovi” i diskusija;*
- Rad na smernicama za razgovor prikupljanju slučajeva i kreiranje eventualnih predloga za unapređenje studije / radioničarski rad;
- Rad na smernicama za razgovor sa očevima i majkama i kreiranje eventualnih predloga za unapređenje studije/ radioničarski rad.

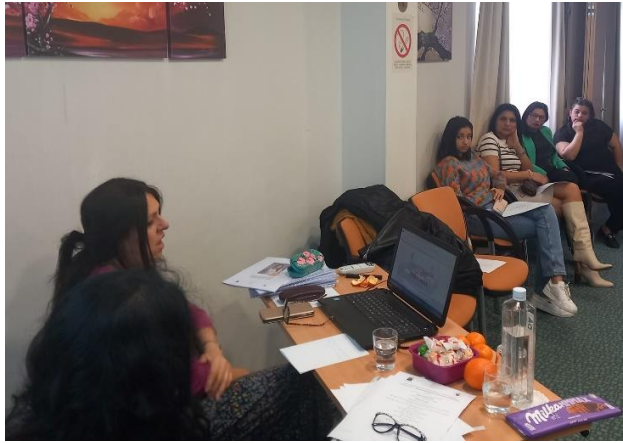

Analiza *Primeri dobre prakse uborbi protiv dečijih brakova - devojke koje se nisu udale pre 18. godine*, autorke Gordane Stevanović Govedarica, koja je takođe bila zadužena za izvođenje obuke, i dostupna je na ovom [linku](#).

OBUKA ZA IZVOĐENJE RADIONICA I TRIBINA U ROMSKIM NASELJIMA NA TEMU BORBE PROTIV DEČIJIH BRAKOVA

Jedna od prvih aktivnosti u okviru projekta *Romski ženski aktivizam u borbi protiv dečijih brakova*, koji je podržan od strane UN Trust Fonda, jeste izrada scenarija i obuka za izvođenje radionica i tribina u 20 romskih naselja iz 10 gradova i opština u Srbiji u kojima je zabeležen najveći procenat dečijih brakova. Radionice su namenjene romskim devojčicama i devojkaama, dok su tribina namenje zajednici, a pored rada toga su u projekat uključeni i predstavnici/e lokalnih institucija koje će, zajedno sa romskim aktivistkinjama, činiti lokalne koalicije protiv dečijih brakova u 10 gradova i opština u Srbiji, i to u u Bujanovca, Vranju, Leskovcu Kruševcu, Pirotu, Kostolcu, Kragujevcu, Žabalju, kao i u beogradskim opštinama Zvezdara i Voždovac.

Osmišljavanje i izrada scenarija za izvođenje radionica i tribina je povereno Veri Kurtić, aktivistkinji i jednoj od osnivačica RŽM. Ona je održala obuku za izvođenje radionica i tribina aktivistkinjama RŽM koje će ih držati na terenu.

Sve facilitatorke radionica i tribina iza sebe imaju iskustvo u radioničarskom i edukativno/informativnom radu sa ženama i romskom zajednicom. One su tokom obuke prošle kroz scenario za ciklus od ukupno 8 radionica sa mladim Romkinjama, kao i 8 tribina sa romskom zajednicom, odnosno majkama i očevima mladih Romkinja. U naredne tri godine će, na ova način, biti izvedeno ukuno 960 radionica i tribina u 20 romskih naselja iz 10 gradova i opština Srbije. Radionice su osmišljene tako da kroz interaktivni rad ukažu na pojam dečjih brakova, načine zaštite, ali i osnaživanje i povezivanje romskih devojčica i devojaka, dok je cilj tribina da u romskoj zajednici, posebno kod roditelja, podignu svesto o štetnoj praksi sklapanja dečjih brakova, mogućnostima za reagovanje i načne podrške deci, posebno devojčicama.

Studija slučaja *Dečji, rani i prinudni brak* je nastala u okviru projekta *Institucionalna podrška radu Romske Ženske Mreže Srbije* podržanog od strane Trag fondacije i OAK fondacije, koji se ipmelentira od 1. avgusta 2022. do 31. jula 2023. godine. Cilj studije je da se ukaže na problem dečijih, ranih i prinudnih brakova u romskoj populaciji u Srbiji. Kroz prikazane ispovesti žena koje su žrtve dečijih brakova, objašnjava se kako je došlo do sklapanja tih brakova i da na koji su način reagovala ili nisu reagovala nadležne institucije.

Rana udaja kao deo romske tradicije predstavlja stereotip, jer dečiji brakovi nisu deo tradicije već posledica siromaštva, zanemarivanja i nedostupnosti obrazovanja i zdravstvene zaštite, života au patrijarhalnim porodicama. Romska ženska mreža ovom stufjom šalje poruku: **Svako dete ima pravo na detinjstvo, zaustavimo decje brakove!**

Studija slučaja *Dečji, rani i prinudni brak* prevedena je na engleski jezik i štampana je u 250 primeraka, a dostupna je na [linku](#).

Priručnici za izvođenje radionica i tribina na temu borbe protiv dečijih brakova su nastali za potrebe rada u 20 romskih naselja u Srbiji u kojima je, po [istraživanju Romske ženske mreže](#) zabeležena najveća stopa dečijih brakova. Priručnici su namenjeni facilitatorkama RŽM kako bi što lakše prenele poruke romskim devojkicama i devojkama, kao i njihovim roditeljima i ostalim članovima romske zajednice o štetnosti dečijih brakova po decu i zajednicu.

Radionice i tribine će biti izvedene u periodu 2024-2027. godine, u okviru projekta *Romski ženski aktivizam u borbi protiv dečijih brakova*, koji je podržan od strane UN Trust Fonda.